

INSTITUT
D'ESTUDIS
EMPORDANESOS

**MEMÒRIA DE LES ACTIVITATS
DE L'ANY 2015**

Publicacions

Edició del volum núm. 46 dels **Annals**, sota la direcció editorial de Pere Gifre, que conté els apartats de Dossier, en el que es publiquen les conferències del cicle de 2014 sobre *Activitat productiva i transformació del medi empordanès*; Estudis, amb els articles de Ciències i Miscel·lània; el del Premi del treball de Recerca de Batxillerat; i les Ressenyes. Aquest volum es presenta el mateix dia de l'Assemblea, el 30 de gener de 2016, a càrrec de Pere Gifre i Lluís Benejam.

Edició facsímil de la tesi doctoral d'Albert Compte Freixanet, **El Alto Ampurdán**, publicada a la revista *Pirineos*, de l'Institut de Estudios Pirenaicos, el 1963-1964; d'acord amb la direcció editorial del CSIC, Ramon Rodríguez, director. Amb la col·laboració econòmica de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà i la Fundació Albert Tomàs i Bassols. L'obra, totalment exhaurida però de vigent interès, té la voluntat d'homenatjar aquest professor, membre de la junta de l'IEE des de 1964, vicepresident de 1964 a 1991 i president de 1991 a 1992, anys durant els quals en fou l'ànima, i a qui la nostra entitat té dedicats els premis de recerca de batxillerat.

Ajuts a publicacions

Ajut a la publicació **La construcció del palau del comte Enric II a Castelló d'Empúries. Estudi documental i dels materials arqueològics**, editat dins la col·lecció de Monografies del MAC-Girona, sobre l'excavació que es va portar a terme l'any 1992 a la torre de la muralla de Castelló d'Empúries damunt la qual es fonamenta l'absis de l'església del convent de Sant Domènec. Aquests treballs varen proporcionar un gran volum de materials de final del segle XV/principi del XVI, abocats dins la torre en el context de la construcció del palau comtal d'Enric II, projecte que va comportar una remodelació urbana important de l'entorn de la muralla baixmedieval de Castelló.

Cicle de conferències de l'IEE

Per quart any consecutiu, l'IEE ha organitzat un cicle de conferències, en aquesta ocasió sota el títol **Novetats en la recerca històrica empordanesa. Darreres investigacions, primers resultats**, amb la col·laboració de La Cate i Òmnium Cultural Alt Empordà. Obert als socis i a tot el públic interessat, en aquest cicle s'han presentat les principals novetats que ha proporcionat la recerca històrica a l'Alt Empordà en els darrers anys, tant en el camp de la investigació arqueològica com en la documental, de la mà dels professionals que les estan portant a terme. Les sessions s'han celebrat, com cada any, a La Cate, cada darrer dijous de mes, a 2/4 de 8 del vespre (7:30 h).

En un moment en què algunes institucions semblen voler privilegiar la difusió a la recerca, la junta de l'IEE pensa que sense recerca no hi ha difusió possible sinó repetició de mites i de tòpics. La recerca en arqueologia, cada vegada amb un treball més interdisciplinari, i en història, des de les universitats i els centres de recerca del país, ofereix novetats importants. Amb aquest cicle de conferències l'IEE ha volgut contribuir a construir una nova narració de la història de la comarca.

26 de febrer

Descobriments d'una nova muralla a Empúries. Un punt clau per la conquesta i la romanització d'Hispania, per Quim Tremoleda (MAC-Empúries)

26 de març

Un edifici senyorial del segle V aC trobat sota la torre de l'oppidum ibèric del Mas Castellar de Pontós, per David Asensio, Enriqueta Pons

30 d'abril

Van tenir sinagoga els jueus de Castelló? Evidències històriques i, ara, arqueològiques, per Josep M. Gironella i Anna M. Puig (IEE)

28 de maig:

El poblat medieval de Santa Creu de Rodes. Arqueologia i història, per Josep M. Gironella i Marina Miquel (ACPC)

25 de juny

Els tancaments de terres a la Catalunya del segle XIX. L'individualisme agrari a l'Empordà, per Lluís Serrano (UdG)

24 de setembre

Epígons de la Guerra de Successió a l'Empordà: 1719 i 1720. Fusellers de França, esquadres i eclesiàstics desterrats, per Pere Gifre (IEE)

29 d'octubre

El castrum visigòtic del Puig Rom revisitat, per Eva Subias (URV)

26 de novembre

Societat i mercat de crèdit en temps de fil·loxera (1875-1905), per Ricard Garcia Orallo (UdG)

10 de desembre

Els orígens de l'ensenyament secundari a l'Empordà: El Colegio de Humanidades de Figueres (1839-1845), per Josep Colls (coord. de la Beca de Recerca ciutat de Figueres 2014)

Assistència a les sessions:

26/02: 37	26/03: 30	30/04: 34	28/05: 32	25/06: 20
24/09: 22	29/10: 28	26/11: 18	10/12: 21	

El cicle s'ha completat amb les **visites guiades** al jaciment del Mas Castellar de Pontós, a càrrec d'Enriqueta Pons, codirectora de les excavacions, el 28 de març; i al jaciment del Puig Rom de Roses, el dia 21 de novembre, a càrrec d'Anna Maria Puig, codirectora de les excavacions.

Premis de recerca de batxillerat

Els *Premis juvenils de treballs de recerca de batxillerat 2015* foren atorgats el 19 de juny, a la sala d'actes de l'Institut Ramon Muntaner de Figueres, en el context de la celebració del centenari d'aquest centre d'ensenyament. Des de l'any 2013 aquests premis es convoquen de forma conjunta amb la Institució Alt Empordanesa per a la Defensa i l'Estudi de la Natura (IAEDEN); aquest any s'hi ha sumat la Càtedra de Viticultura i Enologia Narcís Fages de Romà, de la Universitat de Girona. Amb aquesta iniciativa, les tres institucions que organitzem els premis pretenem posar de relleu i homenatjar la figura de tres persones molt vinculades a la ciutat de Figueres que, des dels seus respectius camps, varen exercir un destacat paper de docents entre els joves de la comarca. Els premis compten amb el suport de l'Ajuntament i l'Institut Ramon Muntaner de Figueres.

Els guanyadors de l'edició d'enguany són:

XIV Premi Albert Compte a treballs de recerca d'humanitats i ciències socials: Maria Noguer Ribas, de l'Institut Pere Alsius de Banyoles, amb l'estudi dels dietaris que portà de l'exili el polític i pedagog Miquel Santaló i la seva família, camí de Mèxic.

XXV Premi Josep M. Álvarez a treballs de recerca de medi ambient i natura: Estel Font Félez, de l'Institut Pere Alsius de Banyoles, amb l'estudi sobre la praderia de posidònia oceànica de cala Montgó.

I Premi Narcís Fages de Romà a treballs de recerca en temes de viticultura i enologia: Mariona Ballart Godoy, de l'Institut Alexandre Deulofeu de Figueres, amb un treball sobre Carles Bosch de la Trinxeria i l'hereu Noradell.

Activitats organitzades per l'IEE

1. Conjuntament amb l'IRMU i l'Ajuntament de Peralada, s'han organitzat de dos actes entorn del 750 aniversari del naixement de Ramon Muntaner:

- Conferència del Dr. Xavier Renedo Puig, professor de Literatura Catalana Medieval de la Universitat de Girona, que porta per títol **Ramon Muntaner, Jaume I, Jaume III de Mallorca i Peralada**, celebrada el 6 de novembre a l'Espai Mateu del Centre Cultural Sant Domènec de Peralada, en el marc de la Festa Major de Sant Martí. Prèviament a la conferència, inauguració de l'exposició itinerant del Museu d'Història de Catalunya *La Crònica de Muntaner. El temps dels almogàvers*
- Taula rodona **Oportunitats i reptes del món cultural en el context actual**, celebrada el dissabte 14 de novembre a l'espai Mateu del Centre de Turisme Cultural Sant Domènec de Peralada. Amb la participació de Jaume Mascaró - president del Consell Científic de l'Institut Menorquí d'Estudis-, Josep Antoni

Prats -membre de l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta-, Josep Francesc Moragrega - secretari del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre- i Ramon Arnabat -membre de la junta de l'Institut d'Estudis Penedesencs i membre del Consell Social de la Cultura vinculat al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya-, moderats per Anna Maria Puig –presidenta de l'IEE-

2. Conjuntament amb l'associació Via Pirena i el Setmanari de l'Empordà, organització de les **VI Jornades de l'Empordà, el Paisatge com a Actiu Econòmic**, amb el següent programa:

- *Fòrum Empordà*, 7 de novembre, al MAC-Empúries (L'Escala). L'acte s'obre amb la presentació del seu director, el senyor Joan Armangué, seguida de les ponències de Lluís Tolosa, sociòleg i escriptor, i Jordi de San Eugenio, Dr. en Comunicació Social i professor de la Universitat de Vic, que tracten, respectivament, de la situació actual de l'enoturisme a l'Empordà i el paper de la marca Empordà i els productors associats. Finalment, per tancar la jornada, anàlisi i seguiment de les conclusions (2010-2014), a càrrec de Pere Gifre, membre del consell assessor de la Fundació Catalunya Europa a l'Empordà. Acte moderat per Santi Coll, periodista del Setmanari l'Empordà
- Presentació de la *Guia del Megalisme de l'Alt Empordà* de Vicenç Armangué, el 12 de novembre a la Biblioteca Fages de Climent de Figueres
- Visita guiada a la presa del pantà de Boadella-Darnius el 12 de novembre a càrrec de Carlos Barbero, responsable del Departament d'Infraestructures de Control i Regulació de l'ACA, i Dani Gil, responsable de la presa de Darnius-Boadella. Visita complementada amb la de l'exposició de l'Ajuntament de Darnius, acompanyada per Pere Perxés, responsable de la mostra, i l'alcalde Josep Madern

3. Conjuntament amb l'IAEDEN, organització de la taula rodona **La Muga, present i futur del nostre riu**, celebrada el 27 de novembre a la capella del convent de Santa Clara de Castelló d'Empúries, amb la participació de Jordi Agustí –director de l'Agència Catalana de l'Aigua-, Joan Dalmau –Unió de Pagesos-, Lluís Benejam –Universitat de Vic-, moderada per Santi Coll –director del Setmanari de l'Empordà-. Introducció històrica a càrrec de Josep Maria Gironella, historiador, i Marisa Roig, arxivera municipal. El debat ha girat entorn de la polèmica sorgida a l'Empordà arran del *Pla de gestió del districte de conca fluvial de Catalunya*, tramitat per la Generalitat, que no defineix un cabal mínim pel darrer tram de la Muga (des de Pont de Molins a la desembocadura). Taula rodona on experts i afectats han exposats els seus arguments per a fomentar un debat públic sobre l'estat actual i els escenaris futurs del riu

Col·laboracions amb altres organismes i entitats

1. Suport a la Fundació Albert Tomàs i Bassols per la presentació a la **X Convocatòria d'ajuts per a projectes d'investigació o de difusió cultural de l'Institut Ramon Muntaner**, de l'*Estudi documental sobre les parròquies de santa creu de rodes i sant esteve de mata. Segles XIV i XV*, de Josep Maria Gironella. Documentació presentada el mes de febrer i subvenció atorgada el mes d'abril.

2. Suport a l'Ajuntament de Darnius en els actes organitzats entorn de la reivindicació del nom del pantà de Darnius, fets entre el 27 de març i el 5 de juny, amb unes conferències i taula rodona, i una exposició titulada *Un pantà, un nom, Darnius*, oberta entre els mesos de març i agost.

3. Suport a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà en el curs **Recerca d'avantpassats al Familysearch**, fet el 17 d'abril a la seu del Consell Comarcal, a càrrec d'Enric Mayol, doctor enginyer en informàtica per la UPC i professor a la Facultat d'Informàtica de Barcelona (FIB) de la mateixa universitat. El propòsit del curs ha estat el de familiaritzar al genealogista o la persona que fa recerca en història familiar en les tecnologies, els recursos i les metodologies que ens ofereix la informàtica i internet en el procés de recerca genealògica.

4. Suport a les **I Jornades d'Estudis de la Basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries**, organitzades entre l'Ajuntament de Castelló d'Empúries, la Basílica de Santa Maria i el Museu d'Història Medieval de la Cúria-Presó, en motiu dels 700 anys de la consagració de l'altar major, celebrades entre el 25 d'abril i el 23 de maig, en 4 sessions, a la mateixa Basílica de Santa Maria.

5. Col·laboració en l'organització de la **Tercera pujada a Sant Pere de Rodes**, feta el 3 de maig de 2015, a càrrec del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, l'associació Via Pirena, el Parc Natural del Cap de Creus i diversos ajuntaments de la zona. L'IEE ha assumit l'encàrrec al mestre Jaume Cristau de la sardana *Camí de Sant Pere de Roda*, estrenada el mateix dia; i també ha regalat publicacions de l'IEE als voluntaris que han participat en l'organització de la Pujada.

6. Portada, a Figueres, de l'exposició itinerant **La Mancomunitat de Catalunya a les terres de Girona**, del Patronat Eiximenis de la Diputació de Girona, instal·lada a La Cate de 5 al 28 de juny. Inaugurada el 5 de juny amb una visita guiada dels comissaris de la mateixa, Narcís Figueras i Joaquim M. Puigvert.

7. Organització de la **Visita al jaciment del Puig Rom de la mà de Joaquim Folch i Torres**, el dia 24 de juliol, en col·laboració amb l'equip d'arqueòlegs que porta a terme les

excavacions del projecte *El nucli fortificat de Puig Rom i el seu entorn immediat. Estudi sobre el poblament d'època visigoda a la serra de Rodes. Segle VII-X dC (2014-2017)*.

8. Col·laboració amb l'Ajuntament d'Espolla per la catalogació del **fons arqueològic del professor Antoni Balmanya**, a càrrec de Joaquim Tremoleda i Anna Maria Puig, el 20 de juliol, així com d'un aparell de física, a càrrec de Marià Baig, per a l'exposició organitzada l'Ajuntament d'aquest municipi en la seva memòria.

9. Col·laboració amb l'Ajuntament de Lladó per l'organització del concert **Clàssica en concert**, fet a l'església de Santa Maria el dissabte 3 d'octubre, durant els actes de la Festa Major, a càrrec de Clara Gifre, veu, Ester Puig, violoncel, i Pere Puig, piano

Difusió i presència de l'entitat

Comissió del Nomenclàtor de l'Ajuntament de Figueres, reunida el 23 de setembre, per a validar les distincions a entitats i persones rellevants de la ciutat. Enguany s'ha atorgat la Fulla de Plata a Marià Lorca i Bard i a la Fundació Altem. El títol de Ciutadà d'Honor s'ha atorgat a Albert Gurt Pujades i la Medalla al Mèrit Esportiu a Antoni Gibert Cusí i a Lluís Coll Soms. L'acte es va celebrar el diumenge 18 d'octubre al Teatre El Jardí.

XX Trobada de Centres d'Estudis Locals i Comarcals de les Terres de Girona, 18 d'abril de 2015, al monestir de Sant Daniel de Girona.

Onzena edició del **Recercat. Jornada de Cultura i Recerca Local**, celebrada a Vilafranca del Penedès, Capital de la Cultura Catalana 2015, els dies 9 i 10 de maig de 2015.

L'Institut d'Estudis Empordanesos segueix present a les xarxes socials, a través del **web iee.cat** -que recull la identitat, les notícies i tot el que genera l'entitat al llarg de l'any-, i de la pàgina de **facebook**, <https://www.facebook.com/ieempordanesos?ref=hl>, que en aquests moments ja ha assolit els 831 amics. Respecte del web, s'ha actualitzat i solucionat el problema de hackers i ara funciona en un rendiment prou acceptable.

Major pes i importància, per a nosaltres, és la presència dels Annals a **RACO (Revistes Catalanes amb Accés Obert)**, tasca de la que se'n ocupa el nostre vicepresident Marià Baig. En aquests moments hi ha 45 volums penjats i l'índex del 46, amb els corresponents sumaris en català i anglès (els textos complets queden embragats fins a final de 2016). Quant a les estadístiques de consultes als Annals corresponents a l'any 2015, i després de filtrar les "falses" consultes (robots automàtics) que havien desvirtuat les dades del conjunt de revistes de Raco, l'any 2015 s'han fet un total de 60.079 consultes, el 40 % d'Espanya, i un 25 %, respectivament, des dels EEUU i Alemanya, la

resta amb menor grau. Com ja s'havia comentat, aquest augment té a veure amb la inclusió del RACO dins els CSUC, el que facilita l'accés a la comunitat universitària.

Funcionament intern

S'ha posat en marxa la catalogació de la **biblioteca Albert Compte**, traslladada entre els mesos d'agost i octubre de 2014 a la seu de l'IEE i avui degudament instal·lada en armaris compactes. Durant aquest està en curs el procés de catalogació del fons a través de les Biblioteques Especialitzades de la Generalitat (BEG) i amb el programa Milenium, a càrrec de Laura Ciurana, amb la col·laboració de Nati Vilanova, directora de la Biblioteca Fages de Climent de Figueres que ha actuat com a interlocutora davant el BEG.. Laura Ciurana és diplomada en Biblioteconomia i Documentació.

L'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà (ACAE), de la mà d'Erika Serna –secretària de l'IEE- i Laia Muntaner –vocal de l'IEE- s'ha fet càrrec de la **classificació, inventari i digitalització de l'Arxiu de l'IEE**. Aquest fons conté diversos documents que permeten fer el seguiment històric de l'entitat, fundada l'any 1956. El fons és consultable a Arxius en Línia:

<http://arxiusenlinia.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/cercaUnitats.do?pos=11&total=312&page=14&cerca=simple&tipusUnitatCerca&selecimatges=2&contingut&dataInici&dataFi&dataConcreta=0&codiDescOno&codiDescOno2&relDescOno&codiDescTema&codiDescTema2&relDescTema&codiDescTopo&llocPrecis&codiAutor&titol&tipusdoc&tipusfons&nomfons&sign&desc&codigrup=ACAE&codiarxiu&codifons&idarxiu=111&idfons=101&unitatInici&unitatFi&codiProcCerca&codiClassCerca&tipusdoc1&tipusdoc2&tipusdoc3&tipusdoc4&tipusdoc5&suport&proces&cromia&format&codiReportatge&projepte&tecSuport&codiEntGeneradora>

El 16 de juny s'ha posat en marxa la recuperada **Secció d'Història de l'Art de l'IEE**, encapçalada per Mariona Segurayes, llicenciada en Història de l'Art a la Universitat de Girona i doctorada en Humanitats per la Universitat Pompeu Fabra, especialista en Dalí i art empordanès; i formada per Francesc Guillamet, reconegut fotògraf empordanès, especialista en fotografia gastronòmica; Èric Forcada, llicenciat en belles arts per la Universitat de Montpeller III, en història de l'art i en estudis catalans per la Universitat de Perpinyà; i Lina Godoy, graduada en història de l'Art per la Universitat de Barcelona.

Reactivació d'una altra secció, el mes de desembre, ara amb el nom **Secció de Llengua, Literatura i Comunicació**, integrada per Joan Manuel Soldevilla –catedràtic de Llengua i Literatura a l'Institut Ramon Muntaner de Figueres, llicenciat en filologia per la UB, professor de la UdG - Roser Bech -llicenciada en Filologia Catalana i Romànica per la UdG - i Carla Ferrerós -llicenciada en Filologia Catalana, Romànica i Hispànica per la UdG -.

El mes de desembre s'han incorporat a la Junta de l'IEE, el representant de l'Ajuntament de Figueres, Alfons Martínez, regidor de Cultura, Promoció i Turisme Cultural; i la